

Bruksela, dnia 2.4.2014 r.
COM(2014) 209 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

**Sprawozdanie z wdrażania Unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji
Romów**

{SWD(2014) 121 final}

1. WPROWADZENIE

Przyjęte w kwietniu 2011 r. Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.¹ przyniosły zmianę podejścia do integracji Romów: po raz pierwszy opracowano kompleksowe i oparte na faktach ramy wyraźnie powiązane ze strategią „Europa 2020”. Przedmiotowe unijne ramy są adresowane do wszystkich państw członkowskich, wymagają one jednak dostosowania do specyfiki krajowej.

Szefowie państw i rządów UE zatwierdzili unijne ramy², dzięki czemu po raz pierwszy państwa członkowskie zaczęły koordynować swoje wysiłki na rzecz wyeliminowania różnic między społecznością romską a resztą społeczeństwa w zakresie dostępu do kształcenia, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkań. Komisja wprowadziła mechanizm corocznych sprawozdań składanych Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, aby móc ocenić postępy poczynione na przestrzeni czasu poprzedzającej rok 2020. Równoległe Komisja ustanowiła struktury mające wspierać państwa członkowskie w ich wysiłkach, w szczególności sieć krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów, w ramach której odbywają się regularne posiedzenia krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów ze wszystkich 28 państw członkowskich, a także wewnętrzną grupę zadaniową Komisji ds. Romów, której przewodniczy Dyrekcja Generalna ds. Sprawiedliwości (funkcję zastępcy przewodniczącego pełni Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego). W skład tej grupy wchodzi przedstawiciele wysokiego szczebla Sekretariatu Generalnego Komisji i różnych dyrekcji generalnych, w tym odpowiedzialni za politykę regionalną i miejską, edukację i kulturę, rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, zdrowie i konsumentów, rozszerzenie, sprawy wewnętrzne, statystykę, budżet, komunikację oraz Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), a ich zadaniem jest zapewnienie spójności i zgodności.

W niniejszym sprawozdaniu po raz pierwszy dokonuje się oceny postępów poczynionych w czterech głównych obszarach, tj. w obszarze kształcenia, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa, jak również w obszarze walki z dyskryminacją oraz w zakresie wykorzystania funduszy. Ocena obejmuje również postępy poczynione na szczeblu UE.

2. POSTĘPY NA SZCZEBLU UE

2.1. Włączanie integracji Romów w główny nurt polityki i finansowania

Liczebność i sytuacja społeczności romskiej różni się w poszczególnych państwach członkowskich. Ponadto w niektórych państwach członkowskich integracja nowo przybyłych społeczności romskich stwarza nowe wyzwania, którym należy sprostać.

¹ COM(2011) 173 final, Dz.U. L 76/68 z 22.3.2011 r.

² *Konkluzje Rady Europejskiej*, EUCO 23/11 z dnia 23 i 24 czerwca 2011 r., w następstwie konkluzji Rady ds. Zatrudnienia, Polityki Społecznej, Zdrowia i Ochrony Konsumentów (Rada EPSCO) *Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 roku – konkluzje Rady*, 106665/11 z dnia 19 maja 2011 r.

Na podstawie unijnych ram wszystkie państwa członkowskie³ opracowały swoje własne strategie integracji Romów⁴ dostosowane do potrzeb społeczności romskiej w danym państwie. Ponieważ wielu Romów boryka się z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, Komisja powiązała integrację Romów ze swoim szerszym zakrojonym programem na rzecz wzrostu, tj. strategią „Europa 2020”. W ramach europejskiego semestru Rada Europejska wydała zalecenia dla poszczególnych krajów⁵ dotyczące integracji Romów, skierowane do państw członkowskich o licznej społeczności romskiej. Ponadto Komisja zaproponowała wniosek w sprawie pierwszego w historii instrumentu dotyczącego Romów, tj. zalecenia Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich⁶. Rada ten wniosek przyjęła. We wspomnianym zaleceniu określa się szczegółowe środki, w tym działania pozytywne, na rzecz poprawy sytuacji Romów.

Grupa zadaniowa Komisji ds. Romów zapewnia uwzględnienie wszystkich aspektów integracji Romów, w szczególności poprzez wykorzystanie różnych funduszy UE. Nowe wieloletnie ramy finansowe na lata 2014–2020⁷ ułatwiają korzystanie z funduszy UE do celów integracji Romów. W rozporządzeniu w sprawie wspólnych przepisów dotyczących wszystkich europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych⁸ przewiduje się możliwość łączenia różnych funduszy UE, aby można było z nich korzystać w czterech głównych obszarach polityki przedmiotowych unijnych ram. Główne fundusze istotne z punktu widzenia integracji Romów to Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W rozporządzeniach finansowych⁹ określono, że co najmniej 23,1 % budżetu polityki spójności zostanie przeznaczony na inwestycje w kapitał ludzki – w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, przy czym co najmniej 20 % tej kwoty w każdym państwie członkowskim zostanie przeznaczony na walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Ponadto wspomniane nowe

³ Malta nie przyjęła krajowej strategii integracji Romów i oświadczyła, że na jej terytorium nie występuje liczna społeczność romska, a jeżeli sytuacja ta ulegnie zmianie, to wówczas podejmie kwestię integracji Romów.

⁴ W niniejszym komunikacie termin „strategie” obejmuje zintegrowany zbiór środków z zakresu polityki i strategii.

⁵ W 2013 r. Rada Europejska wydała zalecenia dla poszczególnych krajów istotne z punktu widzenia integracji Romów, skierowane do Bułgarii, Republiki Czeskiej, Węgier, Rumunii i Słowacji. Zalecenia te dotyczą wdrożenia krajowych strategii integracji Romów w ramach polityki horyzontalnej, a także konkretnych zmian politycznych w dziedzinach kształcenia i zatrudnienia Romów.

⁶ Zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich, Dz.U. C 378 z 14.12. 2013 r, s. 1.

⁷ *Rozporządzenie Rady określające wieloletnie ramy finansowe na lata 2014–2020*, rozporządzenie Rady nr 1311/2013 z dnia 2 grudnia 2013 r., Dz.U. L 347/884 z 20.12.2013 r.

⁸ *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006*, Dz.U. L 347 z 20.12.2013 r.

⁹ W tym w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006, Dz.U. L 347 z 20.12.2013 r.

rozporządzenia regulujące wydatkowanie środków w ramach funduszy UE obejmują obecnie udoskonalone mechanizmy monitorowania i oceny, które pomagają w uzyskiwaniu dokładniejszych informacji na temat tego, czy w ramach funduszy strukturalnych realizuje się określone cele w zakresie integracji Romów.

Komisja wydała również europejski kodeks postępowania w zakresie partnerstwa¹⁰, który obejmuje wszystkie europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne i zawiera szczegółowe kryteria w zakresie organizacji partnerstw, planowania, wdrożenia i działań następczych w związku z programami. Ponadto rozporządzenie w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS)¹¹ zawiera wymóg, aby odpowiednia kwota ze środków EFS była wykorzystywana w regionach słabiej rozwiniętych i regionach w okresie przejściowym w celu zwiększenia zdolności partnerów społecznych i organizacji pozarządowych do wdrażania programów.

Co więcej, na podstawie wniosku Komisji Rada przyjęła zalecenie w sprawie ustanowienia gwarancji dla młodzieży¹², a państwa członkowskie wyraźnie wezwano do uznania Romów za główną grupę docelową, proporcjonalnie do liczebności i sytuacji społeczności romskiej w danym państwie.

2.2. Ścisła współpraca ze wszystkimi zainteresowanymi stronami

Komisja prowadzi stały dialog z państwami członkowskimi za pośrednictwem sieci 28 krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów. Wspomniana sieć stanowi istotny krok w kierunku wsparcia koordynacji i wdrażania strategii, jak również działań w terenie. Ponadto sieć umożliwia państwom członkowskim wymianę doświadczeń i wiedzy eksperckiej z Komisją oraz sprzyja transnarodowej współpracy i wymianie dobrych praktyk.

Ponadto posiedzenia platformy europejskiej na rzecz integracji Romów uległy przekształceniu w forum dyskusyjne służące wymianie doświadczeń między Komisją, państwami członkowskimi, organizacjami międzynarodowymi, krajami objętymi procesem rozszerzenia i społeczeństwem obywatelskim. Komisja we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi stronami będzie nadal zastanawiać się nad tym, w jaki sposób zwiększyć skuteczność tego forum oraz jego wkład w kształtowanie europejskich strategii integracji Romów.

Mając na uwadze wspieranie efektywnego wdrażania krajowych strategii integracji Romów na szczeblu lokalnym i regionalnym, Komisja uczestniczy w koalicji organizacji międzynarodowych¹³. W ramach powyższej koalicji Komisja i Rada

¹⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, C(2013) 9651.

¹¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006, Dz.U. L 347 z 20.12.2013 r.

¹² Zalecenie Rady z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie ustanowienia gwarancji dla młodzieży, Dz.U. C 120 z 26.4.2013 r., s. 1.

¹³ Takich jak Rada Europy, Bank Rozwoju Rady Europy, Bank Światowy, Organizacja Narodów Zjednoczonych, UNICEF, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) oraz Fundacja na rzecz Społeczeństwa Otwartego (OSF).

Europy łączą siły w celu zwiększenia zdolności organów lokalnych do opracowywania, finansowania i wdrażania lokalnych strategii integracji Romów, począwszy od poprawy sprawowania władzy na szczeblu lokalnym¹⁴ i udziału społeczeństwa z pośrednictwem mediacji¹⁵.

3. POSTĘPY W PAŃSTWACH CZŁONKOWSKICH – OCENA KOMISJI

Trzy lata po przyjęciu unijnych ram poczynione postępy zaczynają być widoczne w większości państw członkowskich, choć proces zmian ciągle jeszcze przebiega powoli. W niniejszym sprawozdaniu analizuje się w szczególności następujące kwestie: jakie środki zostały wdrożone, czy zastosowano się do wytycznych zawartych w poprzednich sprawozdaniach Komisji z postępów oraz czy środki wywarły faktyczny wpływ na danym obszarze. Towarzyszący dokument roboczy służb Komisji zawiera szczegółowy przegląd w podziale na państwa członkowskie oraz pierwszą ocenę krajowej strategii integracji Romów w Chorwacji przedstawionej po przystąpieniu tego państwa do UE w dniu 1 lipca 2013 r.

Oceny dokonano w szczególności na podstawie informacji uzyskanych od państw członkowskich za pośrednictwem krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów, od społeczeństwa obywatelskiego oraz z europejskiej sieci niezależnych ekspertów w dziedzinie włączenia społecznego. Badanie Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) z 2011 r. dotyczące sytuacji Romów w poszczególnych państwach stanowi punkt odniesienia dla pomiaru postępów.

3.1. Edukacja

W unijnych ramach Komisja wzywa państwa członkowskie do zagwarantowania minimum w postaci możliwości ukończenia szkoły podstawowej, do poszerzenia dostępu do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem na odpowiednim poziomie, do zapewnienia, aby dzieci romskie nie były narażone na dyskryminację lub segregację, oraz do ograniczenia liczby osób przedwcześnie kończących naukę. Państwa członkowskie wezwano również do zachęcania młodzieży romskiej do korzystania z edukacji średniej i wyższej.

Z oceny Komisji wynika, że państwa członkowskie podjęły szereg konkretnych środków, które przyniosły skutki w praktyce. Przykładowo sprawozdania wskazują na wyraźną, pozytywną tendencję ogólną, jeżeli chodzi o dostęp do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

¹⁴ Projekt ROMACT, zainicjowany w październiku 2013 r. w około 40 gminach w 5 państwach członkowskich, ma na celu tworzenie woli politycznej i stałego zaangażowania politycznego na szczeblu lokalnym oraz zwiększenie udziału lokalnych społeczności romskich w życiu demokratycznym i wzmocnienie ich pozycji, co ma pomóc w opracowywaniu i realizacji projektów przy wsparciu w postaci unijnych i krajowych środków finansowych.

¹⁵ W ramach zainicjowanego w 2011 r. programu ROMED, finansowanego w ramach programu „Uczenie się przez całe życie”, zorganizowano dotychczas szkolenia dla blisko 1 300 mediatorów w dziedzinach edukacji, kultury i zdrowia. W latach 2013–2014 głównym celem mediacji jest nawiązanie kontaktów z organami lokalnymi (gminami, szkołami itp.).

Konieczne jest jednak zwiększenie wysiłków na rzecz osiągnięcia zmiany na szeroką skalę. Nadal aktualne są najpoważniejsze wyzwania wskazane już wcześniej w unijnych ramach; wymagają one podejmowania dalszych nieprzerwanych wysiłków. Aby osiągnięcie znacznych postępów było możliwe, powszechne systemy kształcenia powinny w większym stopniu sprzyjać włączeniu społecznemu i powinny być bardziej dostosowane do potrzeb uczniów romskich.

Najważniejszym wyzwaniem pozostaje utrzymująca się segregacja dzieci romskich polegająca na umieszczaniu ich w szkołach lub klasach specjalnych¹⁶; proste i jednoznaczne rozwiązania tego problemu nie istnieją. Przeciwdziałanie segregacji wymaga woli politycznej, czasu, starannych przygotowań i planów wdrożenia uwzględniających uwarunkowania lokalne. Należy systematycznie eliminować środki pośrednio prowadzące do segregacji. Państwa członkowskie, których problem ten dotyczy w największym stopniu (np. Republika Czeska, Słowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria i Grecja), będą musiały wdrożyć bardziej zdecydowane środki, aby położyć kres tej sytuacji za pomocą dostępnego i powszechnego systemu kształcenia na wysokim poziomie, który sprzyja włączeniu społecznemu.

Obecnie powszechnie uznaje się znaczenie dostępu do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem na wysokim poziomie. W szeregu państw członkowskich wdrożono również zestaw środków legislacyjnych (takich jak obowiązkowe wychowanie przedszkolne, zachęty pieniężne). Niektóre państwa członkowskie zgłosiły wyraźne pozytywne wyniki. Przykładowo w Finlandii w ciągu dziesięciu lat odsetek dzieci romskich uczęszczających do przedszkola zwiększył się z 2 % do 60 %. Podobnie na Węgrzech, gdzie odsetek dzieci romskich uczęszczających do przedszkola jest wysoki (79 %) i prawdopodobnie jeszcze wzrośnie, ponieważ na mocy nowej ustawy o edukacji powszechnej obniżono wiek obowiązkowego rozpoczęcia edukacji przedszkolnej do 3 lat. Z drugiej strony, w niektórych państwach członkowskich wdrożone środki nadal są niewystarczające (np. w Słowacji) lub wcale nie zostały wprowadzone (np. w Grecji).

Zmniejszenie liczby osób pochodzenia romskiego przedwcześnie kończących naukę również wymaga dodatkowych wysiłków, takich jak organizacja zajęć pozalekcyjnych i ścisła współpraca z rodzinami. Sytuacja dzieci nielegalnie przebywających na danym terytorium może być jeszcze gorsza: brak wymaganych poświadczonych dokumentów, takich jak zezwolenie na pobyt lub dokumentacja medyczna, może bowiem uniemożliwiać zapisanie dziecka do szkoły podstawowej. W sprawozdaniu francuskiego rzecznika praw obywatelskich¹⁷ wskazano wiele przypadków, w których organy lokalne utrudniały dostęp dzieci romskich do kształcenia na poziomie podstawowym z wymienionych powyżej powodów. Ponadto

¹⁶ Segregacja w szkołach powszechnych, do których uczęszczają Romowie: SK: 58 %, HU: 45 %, EL: 35 %, CZ: 33 %, BG: 29 %, RO: 26 %, FR: 24 %, ES: 10 %, IT: 8 %, PT: 7 %, PL: 3 %. - segregacja w specjalnych szkołach: romskie dzieci uczęszczające do specjalnych szkół, w których uczą się głównie Romowie: CZ: 23 %, SK: 20 %, FR: 18 %, BG: 18 %, itd. Źródło: FRA, *Edukacja: sytuacja Romów w 11 państwach członkowskich UE. Wyniki badania w skrócie* [Education: The situation of Roma in 11 EU Member States. Roma Survey – Data in Focus] (dokument mający ukazać się w 2014 r.).

¹⁷ Le Défenseur des Droits, *Bilan d'application de la circulaire interministérielle du 26 août 2012 relative à l'anticipation et à l'accompagnement des opérations d'évacuation des campements illicites août 2012 – mai 2013* (czerwiec 2013 r.).

częste przemieszczanie się Romów i rodzin wiodących koczowniczy tryb życia skutkuje przerwami w nauce szkolnej, co prowadzi do luk w kształceniu i wysokich wskaźników przedwczesnego zakończenia nauki.

Ocena przeprowadzona przez Komisję potwierdza, że podejmowanie nieprzerwanych wysiłków może istotnie wpłynąć na sytuację Romów pod względem kształcenia. Na przykład w ciągu trzech lat (2010–2013) realizacja bułgarskiego projektu edukacyjnego doprowadziła do obniżenia liczby dzieci przedwcześnie kończących naukę o niemal 80 %. Odnotowano również inne dobre praktyki, takie jak szkoły całodzienne w Bułgarii i na Słowacji lub zajęcia pozalekcyjne przeznaczone specjalnie dla dzieci w niekorzystnej sytuacji na Węgrzech, korzystanie z usług mediatorów w Finlandii, włączenie aspektów kultury romskiej do programów nauczania na Słowacji i Węgrzech, zapewnianie wsparcia językowego w Bułgarii i Francji, zapewnianie kształcenia w dwóch językach (romskim i rumuńskim), przygotowanie nauczycieli języka romskiego w Rumunii oraz szkolenia dla nauczycieli na Słowacji, Węgrzech i w Bułgarii. Inną pozytywną zmianą jest rozszerzenie projektów edukacyjnych tak, aby obejmowały one również dzieci, których rodziny przemieszczają się pomiędzy różnymi państwami członkowskimi.

Istniejące praktyki mają jednak stosunkowo ograniczony zakres, głównym wyzwaniem pozostaje zatem zwiększenie skali takich inicjatyw i zabezpieczenie długoterminowego finansowania. Należy zintensyfikować wysiłki w zakresie kształcenia nauczycieli i wprowadzania metodyki nauczania sprzyjającej włączeniu społecznemu, w której uwzględniane byłyby indywidualne potrzeby edukacyjne. Systematyczniejsze korzystanie z usług romskich asystentów pedagogicznych i mediatorów oraz zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnych i rodziców przyniosłoby poprawę dostępu dzieci romskich do powszechnego kształcenia na wysokim poziomie. Należy zapewnić spójność strategii dotyczących głównego nurtu z celami określonymi w krajowych strategiach integracji Romów (na przykład na Węgrzech).

Różnice pod względem podejmowania dalszej nauki po ustaniu obowiązku szkolnego między Romami a resztą społeczeństwa są jeszcze większe. Ma to szczególnie niekorzystny wpływ na integrację Romów i ich pozycję na rynku pracy, ponieważ brak umiejętności i kwalifikacji zawodowych uniemożliwia dorosłym Romom dostęp do zatrudnienia na odpowiednim poziomie. Istnieje niewiele środków systemowych, których celem jest zachęcenie młodzieży romskiej do dalszego kształcenia lub udzielanie wsparcia uczniom romskim, którzy przedwcześnie porzucili szkołę, w ponownej integracji z systemem kształcenia. O ile w Polsce, Finlandii i Szwecji wprowadzono środki w celu zwiększenia liczby uczniów, którzy uzyskują wykształcenie średnie i wyższe, oraz w celu promowania kształcenia i szkolenia zawodowego dorosłych Romów, o tyle w większości państw członkowskich podobne środki podejmuje się raczej sporadycznie, głównie w formie stypendiów dla uzdolnionych uczniów. Jeżeli chodzi o młodzież, istotnymi instrumentami na rzecz rozwoju umiejętności i zwiększenia szans zatrudnienia wśród młodych ludzi jest również uczenie się pozaformalne i nieformalne¹⁸.

¹⁸

W zaleceniu Rady z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Dz.U. C 398/1 z 22.12.2012 r.) zachęca się do stosowania instrumentów służących

Przykłady w dziedzinie edukacji

Bulgaria i Węgry – w Bułgarii wprowadzono dwuletnie **obowiązkowe wychowanie przedszkolne**; na Węgrzech obowiązkowe wychowanie przedszkolne od trzeciego roku życia zostanie wprowadzone w roku szkolnym 2014/15. Wspomniany środek ogólny jest obiecujący, jeżeli chodzi o kształcenie dzieci romskich na poziomie podstawowym, uzyskanie długoterminowych wyników wymaga jednak zaangażowania dostatecznego potencjału i wykwalifikowanego personelu.

Dania – projekt „**Hold On Tight Caravan**”, realizowany przez Ministerstwo Edukacji, jest ukierunkowany na zachęcenie większego odsetka młodzieży z mniejszości etnicznych do rozpoczęcia i ukończenia programu kształcenia i szkolenia zawodowego. Wspomnianą inicjatywą zarządzają w szkołach koordynatorzy, którzy zapewniają indywidualne podejście do każdej młodej osoby zagrożonej niepowodzeniami szkolnymi i przedwczesnym zakończeniem nauki. Projekt ten jest realizowany w całej Danii. Od czasu jego rozpoczęcia w 2009 r. ogólne wskaźniki przedwczesnego zakończenia nauki spadły z 20 % do poziomu poniżej 15 %, zmniejszyła się również luka pomiędzy uczniami pochodzenia duńskiego a uczniami o innym pochodzeniu. W latach 2009–2013 wkład z EFS na projekt „Hold On Tight Caravan” wyniósł 3 214 000 EUR.

Rumunia – trwa realizacja **programu działań pozytywnych na rzecz kształcenia wyższego Romów**. W ramach tego rodzaju programów ogólnych podczas rekrutacji na publiczne uczelnie wyższe przeznaczona jest pewna pula miejsc dla Romów (w roku akademickim 2010/11 przyznano 555 miejsc, a w roku 2012/13 – 564 miejsc).

Szwecja – **Związek Kształcenia Dorosłych w Göteborgu** (Studieförbundet Vuxenskolan i Göteborg) oferuje kształcenie dla Romów, którzy nie uzyskali wykształcenia podstawowego lub średniego.

Poczyniono wprawdzie postępy, w szczególności w dostępie do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, konieczne jest jednak zwiększenie wysiłków na rzecz ograniczenia nierównych szans edukacyjnych Romów. Priorytetem państw członkowskich o licznej społeczności romskiej powinno być zwalczanie segregacji i wczesnego kończenia nauki oraz sprawienie, aby powszechne systemy kształcenia w większym stopniu sprzyjały włączeniu społecznemu. Wyraźnym celem zarówno środków ogólnych, jak i środków ukierunkowanych powinno być umożliwienie młodzieży romskiej zdobycia umiejętności i kwalifikacji poszukiwanych na rynku pracy, co najmniej na poziomie wykształcenia średniego, oraz zapewnienie dorosłym Romom możliwości uczenia się przez całe życie. Ponadto należy utrzymać działania pozytywne ukierunkowane na podniesienie poziomu wykształcenia Romów oraz rozszerzyć ich zakres, tak aby umożliwić młodym Romom zdobywanie kwalifikacji zawodowych.

uznawaniu umiejętności i kwalifikacji uzyskanych w ramach doświadczeń w zakresie tego rodzaju uczenia się.

3.2. Zatrudnienie

Aby zamknąć lukę, jaka istnieje między Romami a resztą społeczeństwa w odniesieniu do zatrudnienia, w unijnych ramach wezwano państwa członkowskie do zapewnienia Romom niedyskryminującego dostępu do otwartego rynku pracy, samozatrudnienia i mikrokredytów oraz kształcenia zawodowego. Zachęca się państwa członkowskie do skutecznego zapewnienia Romom równego dostępu do powszechnych publicznych służb zatrudnienia, a także do zindywidualizowanego poradnictwa i usług mediacyjnych dla Romów poszukujących pracy, jak również do wspierania zatrudniania wykwalifikowanych urzędników pochodzenia romskiego.

W poszczególnych państwach członkowskich realizowane są wprawdzie liczne obiecujące inicjatywy, jednak oczekiwany skutek nie został jeszcze osiągnięty. Widoczna poprawa pod względem udziału w systemie kształcenia i pod względem poziomu wykształcenia nie przełożyła się na poprawę perspektyw zatrudnienia wśród Romów¹⁹. W niektórych przypadkach sytuacja w zakresie zatrudnienia Romów uległa nawet pogorszeniu, aczkolwiek częściowo wynika to z ogólnego wzrostu bezrobocia, jakie miało miejsce w szeregu państw członkowskich UE w ostatnich kilku latach. Ta sytuacja wywarła szczególnie niekorzystny wpływ na Romów, zwłaszcza na kobiety pochodzenia romskiego²⁰, ponieważ często nie posiadają oni umiejętności i kwalifikacji poszukiwanych na rynku pracy. Szanse Romów na rynku pracy ogranicza ponadto bezpośrednia i pośrednia dyskryminacja²¹. Osiągnięcie poprawy w tak trudnej sytuacji wymaga od państw członkowskich zdecydowanych działań i podejmowania inwestycji w kapitał ludzki, takich jak środki zapewniające równy dostęp do usług społecznych oraz oferowanie zindywidualizowanego poradnictwa i systemów zatrudnienia. Dotychczas wykorzystanie potencjału w zakresie tworzenia miejsc pracy dla Romów w ramach samozatrudnienia, przedsiębiorczości społecznej i korzystania z innowacyjnych instrumentów finansowych było znikome. Należy zwiększyć innowacje społeczne, testując nowe podejścia polityczne i zwiększając zakres udanych inicjatyw w ramach rozwijania współpracy między różnymi podmiotami na szczeblu lokalnym i regionalnym.

Należy wyciągać wnioski z udanych projektów, takich jak na przykład platforma informacyjna *Thara* w Austrii, projekt pilotażowy na rzecz stymulowania sposobów aktywizacji społecznej i zawodowej w Belgii, Centra Rozwoju Społeczności Lokalnej służące przełamywaniu barier na rynku pracy w Bułgarii lub zintegrowane plany działania w Nadrenii Północnej-Westfalii i w Berlinie. Tego rodzaju projekty są jednak zazwyczaj inicjowane przez organy lokalne lub regionalne i wdrażane

¹⁹ FRA, *Ubóstwo i zatrudnienie: sytuacja Romów w 11 państwach członkowskich UE. Wyniki badania w skrócie* (dokument mający ukazać się w 2014 r.).

²⁰ W badanych państwach członkowskich 21 % kobiet pochodzenia romskiego było zatrudnionych za wynagrodzeniem w porównaniu z 35 % romskich mężczyzn. FRA, *Analiza badania FRA dotyczącego Romów według płci [Analysis of FRA Roma Survey by Gender]* (wrzesień 2013 r.).

²¹ Odsetek Romów, którzy, poszukując pracy, doświadczyli dyskryminacji w ostatnich 5 latach: CZ 74 %, EL 68 %, IT 66 %, FR 65 %, PL 64 %, PT 56 %, HU 51 %, SK 49 %, BG 41 %, RO 39 %, ES 38 %. FRA, *Ubóstwo i zatrudnienie: sytuacja Romów w 11 państwach członkowskich UE. Wyniki badania w skrócie* (dokument mający ukazać się w 2014 r.).

przez organizacje pozarządowe, przez co ich wyniki ograniczają się do danego terytorium, a ich trwałość pozostaje niepewna.

Z oceny wynika, że na szczeblu krajowym wprowadza się zbyt mało systematycznych środków, chociaż można wskazać określone przykłady środków pozytywnych: doradcy zawodowi dla Romów w Ministerstwie Zatrudnienia w Finlandii, realokacja środków na hiszpański program *Acceder*, czy też projekty pilotażowe w niektórych gminach w Republice Czeskiej, w ramach których w zamówieniach publicznych uwzględnia się aspekty społeczne.

Przykłady w dziedzinie zatrudnienia

Bulgaria – Centra Rozwoju Społeczności Lokalnych mają na celu wzmocnienie pozycji i promowanie zatrudnienia młodzieży i kobiet należących do zmarginalizowanych społeczności romskich. Wprowadzoną w 2011 r. inicjatywę realizuje Centrum Dialogu Międzyetnicznego i Tolerancji AMALIPE wspierane przez Komisję Europejską. Centra Rozwoju Społeczności Lokalnych utworzono w 11 gminach.

Francja (Lyon) – projekt **Andatu** angażuje wielu partnerów na poziomie lokalnym, obywatelskim i krajowym z wykorzystaniem funduszy UE; przewiduje on szkolenia, dostęp do zatrudnienia i mieszkań. Ponieważ program jest kierowany do mobilnych obywateli UE, w jego ramach oferuje się kursy języka francuskiego. W ramach projektu finansuje się również krótkie szkolenia zawodowe i zapewnia się zindywidualizowane wsparcie. Z Europejskiego Funduszu Społecznego przeznaczono 350 000 EUR na uruchomienie programu. Dotychczas interwencją objęto 73 beneficjentów, jednak planuje się rozszerzenie jej zakresu do 400 uczestników, co wymaga łącznego budżetu wynoszącego 1,2 mln EUR.

Węgry – ogólny program publicznych służb zatrudnienia ukierunkowany na **poprawę szans zatrudnienia osób w niekorzystnej sytuacji** jest kierowany do różnych podgrup w grupie zarejestrowanych bezrobotnych, przy czym Romów traktuje się priorytetowo jako jedną grupę docelową. Program przewiduje indywidualne podejście do połączenia dotacji i usług, takich jak poradnictwo zawodowe, opieka pedagogiczna, szkolenia zawodowe i subsydiowanie wynagrodzeń w celu reintegracji na otwartym rynku pracy. Według oceny niezależnego eksperta prawdopodobieństwo zatrudnienia po realizacji programu wzrasta o 40 %.

Niektóre środki okazały się wprawdzie skuteczne, jednak nie osiągnięto jeszcze żadnych wymiernych skutków na szeroką skalę. Ograniczenie nierówności w dziedzinie zatrudnienia między Romami a resztą społeczeństwa będzie wymagało od państw członkowskich jednoczesnego rozwiązania kwestii popytu i podaży na rynku pracy. Jeżeli chodzi o podaż, należy zapewnić szkolenia i poradnictwo zawodowe na rzecz słabo wykwalifikowanych osób pochodzenia romskiego poszukujących pracy, łącząc ukierunkowane środki ze skutecznym dostępem do powszechnych służb zatrudnienia. Jeżeli chodzi o popyt, należy zapewnić środki przewidujące zachęty dla pracodawców, takie jak subsydia rekrutacyjne, systemy okresów próbnych i praktyk. Inne środki mogą obejmować kierowanie do Romów programów gwarancji dla młodzieży, uwzględnianie względów społecznych w zamówieniach publicznych, zwalczanie

dyskryminacji w miejscu pracy i zatrudnianie Romów w służbie cywilnej na szczeblu krajowym i lokalnym, w sposób, który nie powoduje powstania równoległego systemu zatrudnienia. Wykorzystując potencjał gospodarki społecznej i innowacji społecznych, można promować (ponowne) wejście na rynek pracy.

3.3. Zdrowie

Aby zmniejszyć lukę, jaka istnieje w zakresie opieki zdrowotnej między Romami a resztą społeczeństwa, w unijnych ramach wezwano państwa członkowskie do zapewnienia dostępu do opieki zdrowotnej na wysokim poziomie, zwłaszcza dla kobiet i dzieci, a także profilaktyki zdrowotnej i usług społecznych na podobnym poziomie i na jednakowych warunkach, jak w przypadku reszty społeczeństwa.

Słaby stan zdrowia Romów ściśle wiąże się z czynnikami społecznymi, ekonomicznymi i środowiskowymi. Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji często mają problemy w zorientowaniu się w systemie opieki zdrowotnej i w określeniu swoich potrzeb. Przeszkodami są na przykład słaba dostępność usług zdrowotnych ze względu na odległość (np. osiedla romskie położone na odległych obszarach lub Romowie nieprowadzący osiadłego trybu życia), brak dostępu wynikający z trudności finansowych (przystępność cenowa produktów leczniczych), nierejestrowanie się w organach lokalnych, brak wiedzy szczególnie na temat usług profilaktycznych, różnice kulturowe i dyskryminacja. Brak objęcia opieką zdrowotną często oznacza również brak szczepienia dzieci, co z kolei może uniemożliwić ich przyjęcie do szkół i przedszkoli.

Niewiele państw członkowskich przedstawiło informacje umożliwiające porównanie stanu zdrowia Romów i reszty społeczeństwa. Złożyło się na to szereg przyczyn, niemniej jednak ogromnie istotne jest, aby wszystkie właściwe państwa członkowskie mogły monitorować stan zdrowia społeczności romskiej. Dobrym przykładem jest sondaż dotyczący opieki zdrowotnej i społecznej, który ma zostać opracowany przez Finlandię.

Z dostępnych informacji wynika, że istnieją bardzo duże różnice między państwami członkowskimi zarówno pod względem punktu wyjścia²², jak i poczynionych postępów. Zapewnienie podstawowej opieki zdrowotnej nadal stanowi wyzwanie w niektórych państwach członkowskich, w szczególności w Bułgarii, Rumunii i Grecji. Wraz z wzrostem bezrobocia w tych państwach wzrasta liczba rodzin nieobjętych opieką zdrowotną. Skutki cięć budżetowych, restrukturyzacji lub eliminacji usług w ramach ogólnej polityki zdrowotnej w niektórych państwach członkowskich wywarły dalszy wpływ na grupy w szczególnie niekorzystnym położeniu, w tym na Romów. We Francji rząd zobowiązał się do ograniczenia barier finansowych uniemożliwiających dostęp do opieki zdrowotnej osobom w najtrudniejszej sytuacji.

²²

Na przykład 59 % kobiet pochodzenia romskiego w Bułgarii, 47 % w Rumunii i 38 % w Grecji zadeklarowało brak ubezpieczenia zdrowotnego, w porównaniu z 22 % kobiet innego pochodzenia niż romskie w Bułgarii i w Rumunii oraz 7 % kobiet innego pochodzenia niż romskie w Grecji. FRA, *Analiza badania FRA dotyczącego Romów według płci* (wrzesień 2013 r.).

Sprawozdania szeregu państw członkowskich wskazują na znaczne wysiłki podejmowane na rzecz zwalczania chorób zakaźnych wśród Romów. O ile z ogromnym zadowoleniem przyjmuje się postępy w tym obszarze, wymagane jest poświęcenie większej uwagi również profilaktyce i leczeniu chorób niezakaźnych oraz ogólnym kampaniom zdrowotnym ze szczególnym uwzględnieniem promowania zdrowego trybu życia. Ponadto skuteczne środki należy usystematyzować.

Jednym ze sposobów rozwiązania kwestii dostępu społeczności romskiej do usług opieki zdrowotnej jest szkolenie pracowników służby zdrowia (np. w Republice Czeskiej) i angażowanie romskich mediatorów ds. zdrowia. Szereg państw członkowskich (np. Rumunia i Hiszpania) z powodzeniem zainwestowało w romskich mediatorów. W większości przypadków należy jednak dokonać zmiany finansowania tymczasowego na finansowanie ogólne i zapewnić odpowiednie uznawanie kwalifikacji zawodowych. W 2013 r. Komisja uruchomiła inicjatywę służącą opracowaniu przeznaczonych dla pracowników służby zdrowia pakietu szkoleń dotyczących migrantów i mniejszości etnicznych, w tym Romów.

Przykłady w dziedzinie zdrowia

Republika Czeska – Kursy w zakresie komunikacji koncentrujące się na szczególnym otoczeniu społeczno-kulturowym pacjenta są obowiązkowym elementem programów nauczania **w dziedzinie medycyny, stomatologii i farmacji**. Pozostały personel medyczny również odbywa szkolenia w ramach programów umiejętności interpersonalnych przedstawicieli wolnych zawodów (*Interpersonální dovednosti specialisty*) i programów kształcenia (*Edukace*).

Węgry – szkolenia dla osób pracujących w podstawowej opiece zdrowotnej: w 2013 r. 250 pielęgniarzy/pielęgniarek środowiskowych wzięło udział w kursach szkoleniowych; oczekuje się, że osoby te przeszkolą około 4 830 specjalistów w pierwszej połowie 2014 r.

Francja – w styczniu 2013 r. rząd zobowiązał się do zareagowania na rosnące nierówności w opiece zdrowotnej w związku z kryzysem i **do ograniczenia barier finansowych uniemożliwiających dostęp do opieki zdrowotnej**.

Rumunia – w ramach programu mediacji zdrowotnej prowadzone są kampanie informacyjne i kampanie nastawione na zmianę trybu życia, skierowane do ludności romskiej.

Hiszpania – do poprawy zdrowia ludności romskiej w Hiszpanii skutecznie przyczynili się mediatorzy ds. zdrowia. WHO wyróżniła przykład regionu Navarra, który sprawdza się od wielu lat, jako dobrą praktykę²³.

Po przeanalizowaniu środków w zakresie opieki zdrowotnej można stwierdzić, że nie wszyscy Romowie zostali objęci opieką zdrowotną i podstawowym zabezpieczeniem społecznym. Kluczową kwestią jest inwestowanie w odpowiednie środki w zakresie opieki zdrowotnej i odpowiednie środki

²³

W swojej publikacji „Ubóstwo i wykluczenie społeczne w państwach Unii Europejskiej należących do WHO: odpowiedź systemów zdrowia” [*Poverty and social exclusion in the WHO European Union: Health systems respond*] http://www.navarra.es/NR/rdonlyres/D4DFA3BA-F54F-40DE-8C5F-9F24A003868E/233965/2_Spain_06Feb09casopublicado2010.pdf

profilaktyczne dla wszystkich Romów, w szczególności dzieci, ponieważ jest to działanie, które zapobiegnie dalszym problemom zdrowotnym w dłuższej perspektywie. Należy rozszerzać i powielać obiecujące inicjatywy, tak aby sytuacja w terenie uległa faktycznej poprawie.

3.4. Mieszkalnictwo

Aby zamknąć lukę, jaka istnieje między Romami a resztą społeczeństwa, w unijnych ramach wezwano państwa członkowskie do promowania niedyskryminującego dostępu do mieszkalnictwa, w tym do mieszkalnictwa socjalnego i mediów komunalnych (takich jak woda, energia elektryczna i gaz)²⁴. Ponadto w unijnych ramach podkreśla się, że działania w zakresie mieszkalnictwa muszą być częścią zintegrowanego podejścia do włączenia społecznego i przeciwdziałania segregacji.

Działania w zakresie mieszkalnictwa często stanowiły najsłabsze ogniwa strategii krajowych. Na brak postępów wpływ mają głównie następujące czynniki: nieuregulowane obszary dotyczące legalizacji istniejących mieszkań i obozowisk, co widać na przykładzie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka²⁵, brak faktycznego dialogu zarówno ze społecznościami lokalnymi stanowiącymi większość, jak i z lokalną społecznością romską (np. w Bułgarii), deficyt krajowych funduszy publicznych i słabe wykorzystanie dostępnych funduszy UE pomimo wytycznych Komisji²⁶, konieczność dalszego rozwoju sektora mieszkalnictwa socjalnego w szeregu państw członkowskich. Jedną z głównych przeszkód uniemożliwiających korzystanie z finansowania w ramach EFRR jest opracowywanie zintegrowanych projektów mieszkaniowych.

Pomimo tej trudnej sytuacji odnotowuje się obiecujące działania. Przy wsparciu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) we Francji wybudowano z udziałem społeczności romskiej we Francji tymczasowe kwatery wysokiej jakości. W Niemczech projekty mieszkaniowe również obejmują środki promujące integrację

²⁴ 42 % Romów objętych badaniem stwierdziło, że w swoim domu nie mają wody doprowadzanej rurociągiem, systemu kanalizacyjnego albo elektryczności. FRA, *Sytuacja Romów w 15 państwach członkowskich i w Chorwacji [The situation of Roma in 15 Member States and Croatia]* (2013).

²⁵ W wyroku z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie nr 25446/06 *Yordanova i in. przeciwko Bułgarii* Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że, o ile zainteresowani Romowie nielegalnie zamieszkują nieruchomości, to jednak ich eksmisja stanowi naruszenie art. 8 europejskiej konwencji praw człowieka (dotyczącego prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego): ich mieszkania, mimo że zostały wybudowane nielegalnie, należy uznać za ich własność, a ich eksmisja jest nieproporcjonalna. „W kontekście art. 8, w przypadkach takich jak badana sprawa, specyfika skarżących jako grupy społecznej oraz ich potrzeby muszą stanowić jeden z istotnych czynników dla oceny proporcjonalności, którą organy krajowe mają obowiązek przeprowadzić”. Powyższe stanowisko wyrażone przez Trybunał w sprawie *Yordanova* zostało potwierdzone i dalej rozwinięte w późniejszym wyroku w sprawie *Winterstein i in. przeciwko Francji* (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 17 października 2013 r. w sprawie nr 27013/07). Słowacka rzecznik praw obywatelskich odnotowała podobne naruszenie europejskiej konwencji praw człowieka (art. 8), badając przymusową eksmisję i likwidację osiedla romskiego, które to czynności przeprowadzono w 2012 r. w Koszycach na Słowacji (sprawozdanie z dnia 23 lipca 2013 r.).

²⁶ Wytyczne w sprawie realizacji zintegrowanych działań w zakresie mieszkalnictwa na rzecz społeczności marginalizowanych w ramach EFRR [*Guidance note on the implementation of integrated housing interventions in favour of marginalised communities under the ERDF*], z dnia 28 stycznia 2011 r. http://ec.europa.eu/regional_policy/information/search/detail.cfm?LAN=EN&id=354&lang=en

rodzin romskich w sąsiedztwie. W Belgii mediatorzy działają na rzecz budowania zaufania – zarówno Romów, jak i reszty społeczeństwa – do akceptowanych działań dotyczących mieszkalnictwa. Na Węgrzech miasta mają obowiązek przygotowywania w ramach strategii rozwoju miasta planu na rzecz przeciwdziałania segregacji.

Przykłady w dziedzinie mieszkalnictwa

Belgia – w styczniu 2013 r. 38 mediatorów/łączników (tj. mediatorów międzykulturowych), zarządców dzielnicowych, kierowników projektu i konsultantów (zatrudnionych przez publiczne ośrodki opieki społecznej, Ministerstwo Edukacji, biuro pośrednictwa pracy, policję, służby integracyjne lub lokalne organizacje pozarządowe) prowadziło działania w Regionie Stołecznym Brukseli i we Flandrii w celu **uzyskania poparcia** dla działań w zakresie mieszkalnictwa **zarówno ze strony Romów, jak i pozostałej części społeczeństwa**.

Niemcy – w **Kilonii** realizowany jest projekt mieszkaniowy „Maro Temm e.G.”, dzięki któremu Sinti i Romowie wszystkich pokoleń mogą mieszkać razem i zachowywać swoją kulturę i język (romski) bez zagrożenia segregacją. Zapewnia się dalsze działania, takie jak pomoc w odrabianiu prac domowych, zajęcia rekreacyjne i niewielkie uroczystości kulturowe. W **Berlinie** projekt „Task Force Okerstraße” służy zapewnieniu, aby Romowie zostali zaakceptowani jako sąsiedzi, i zintegrowaniu ich ze społecznością lokalną. Rodziny romskie otrzymują porady, pomoc w kontaktach z organami oraz wsparcie w przypadku sporów z właścicielami mieszkań. Ponadto zapewnia się opiekę nad dziećmi, a młodzież zachęca się do udziału w zajęciach rekreacyjnych.

Węgry – miasta mają obowiązek przygotowywania w ramach zintegrowanych strategii rozwoju miast tak zwanego *lokalnego planu równych szans (przeciwdziałania segregacji)*. W planie przeciwdziałania segregacji określa się systemowe działania (dotyczące całego miasta) służące wyeliminowaniu lub ograniczeniu segregacji. Opracowywanie lokalnych planów równych szans stało się wymogiem ustawowym nałożonym na samorządy terytorialne na mocy ustawy o równych szansach. Zintegrowane projekty mieszkaniowe dla Romów i innych zmarginalizowanych społeczności są objęte wsparciem ze środków EFRR.

Podobnie jak w przypadku innych obszarów, z projektów na małą skalę można wyciągnąć przydatne wnioski na potrzeby kształtowania polityki, niemniej jednak dla uzyskania oczekiwanych wyników należy rozszerzyć zasięg takich projektów. Aby osiągnąć wymierne i trwale postępy w sektorze mieszkalnictwa, państwa członkowskie powinny skuteczniej eliminować wymienione powyżej wąskie gardła. W niektórych państwach członkowskich konieczne są przepisy regulujące status prawny istniejących budynków mieszkalnych. Ponadto rządy krajowe powinny wspierać regularne działania w zakresie miejskiego planowania przestrzennego służące eliminowaniu gett w miastach i zapobieganiu temu zjawisku; bardziej zdecydowanych wysiłków wymaga nieproporcjonalne zagrożenie wykluczeniem społecznym na obszarach wiejskich. Konieczne jest zaangażowanie zarówno Romów, jak i pozostałej części społeczeństwa, aby wszystkie projekty zakończyły się powodzeniem. Ze względu na niedobór zasobów publicznych należy lepiej wykorzystywać środki

dostępne w ramach EFRR, zwłaszcza że w większości państw członkowskich mieszkalnictwo leży w kompetencji gmin.

3.5. Zdecydowane zwalczanie dyskryminacji

Zasada niedyskryminacji stanowi jedną z fundamentalnych zasad Unii Europejskiej. Trzydzieści lat po przyjęciu przełomowych dyrektyw antydyskryminacyjnych UE w 2000 r. dyskryminacja Romów nadal stanowi powszechne zjawisko²⁷. Sytuacja ta nie może mieć miejsca w Unii Europejskiej. Kobiety pochodzenia romskiego²⁸ znajdują się w jeszcze gorszej sytuacji niż mężczyźni reprezentujący tę mniejszość, ponieważ doświadczają one dyskryminacji z wielu przyczyn jednocześnie. Dodatkowe obawy często budzi sytuacja dzieci pochodzenia romskiego²⁹.

Problemy specyficzne dla Romów zasadniczo nie wynikają z luk prawnych, tylko ze sposobu wdrożenia przepisów. W celu skuteczniejszego zwalczania dyskryminacji prawodawstwo musi być połączone ze środkami politycznymi i finansowymi. W zaleceniu Rady (art. 2.1–2.5) państwu członkowskiemu proponuje się dalsze szczególne środki, w tym działanie pozytywne na rzecz zwalczania dyskryminacji. Przedmiotowe zalecenie powinno stanowić punkt wyjścia dla wszystkich państw członkowskich do podejmowania bardziej zdecydowanych wysiłków politycznych na rzecz wyeliminowania dyskryminacji Romów i zapewnienia równości w praktyce. Przyszłe sprawozdania Komisji w sprawie postępów we wdrażaniu krajowych strategii integracji Romów będą obejmowały dokładną analizę dziedzin wskazanych w zaleceniu.

W ostatnim sprawozdaniu Komisji dotyczącym stosowania dyrektyw w sprawie równego traktowania potwierdza się, że państwa członkowskie powinny lepiej wykorzystywać możliwość przyjmowania środków mających zapobiegać niedogodnościom lub je wyrównywać (działanie pozytywne). Tego rodzaju środki mogą służyć zwalczaniu dyskryminacji Romów.

Do zwalczania dyskryminacji i wykluczenia społecznego Romów może przyczynić się również eliminowanie handlu ludźmi. Największe ryzyko stania się ofiarą handlu ludźmi istnieje w przypadku kobiet i dzieci. Jednakowy nacisk należy kłaść na zapobieganie handlowi ludźmi, jak i na ochronę ofiar oraz udzielanie im pomocy i wsparcia, a także na angażowanie wszystkich osób, które mogą przyczynić się do wyeliminowania przedmiotowego problemu: inspektorów sanitarnych, policji, ekspertów w dziedzinie kształcenia i prawników. Strategia UE na rzecz wyeliminowania handlu ludźmi na lata 2012-2016 stanowiła wsparcie dla państw

²⁷ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady Wspólne sprawozdanie w sprawie stosowania dyrektywy Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne („dyrektywa w sprawie równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe”) oraz dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy („dyrektywa w sprawie równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy”).

²⁸ Parlament Europejski zwrócił uwagę na sytuację kobiet pochodzenia romskiego w swojej rezolucji w sprawie problematyki płci w odniesieniu do europejskich ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów, przyjętej w dniu 10 grudnia 2013 r.

²⁹ Zalecenie Komisji z dnia 20 lutego 2013 r. *Inwestowanie w dzieci: przerwanie cyklu marginalizacji* C(2013)778 zawiera polityczne wytyczne służące ułatwieniu UE i państwom członkowskim skoncentrowania się na skutecznych inwestycjach społecznych ukierunkowanych na dzieci.

członkowskich w wywiązaniu się z ich obowiązków wynikających z dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu.

Większość państw członkowskich podjęła inicjatywy służące pogłębieniu znajomości kultury i historii Romów. W szczególności w ostatnich latach coraz więcej państw członkowskich organizuje działania na rzecz upamiętnienia zagłady Romów. Ponadto we wszystkich państwach członkowskich należy podejmować skuteczniejsze działania w celu zwalczania antyromskiej retoryki i mowy nienawiści.

W niektórych państwach członkowskich organy promujące równe traktowanie szczególnie aktywnie uczestniczyły w działaniach informacyjnych, zgłaszaniu lub ujawnianiu przypadków Romów, którzy padli ofiarą dyskryminacji (np. w Bułgarii, Republice Czeskiej, Irlandii, Grecji, Hiszpanii, Francji, na Łotwie, Litwie, w Rumunii, Finlandii i Szwecji). Jak zaproponowano w zaleceniu Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich, należy wzmocnić pracę i zdolności instytucjonalne organów promujących równe traktowanie i kontynuować regularny dialog pomiędzy krajowymi punktami kontaktowymi do spraw Romów i takimi organami, co zostało już rozpoczęte przez Komisję.

Ponadto w niektórych państwach członkowskich należy nadal pracować nad skutecznymi narzędziami służącymi wzmocnieniu pozycji Romów.

Przykłady w dziedzinie przeciwdziałania dyskryminacji

Słowacja – w ramach **zmiany ustawy antidyskryminacyjnej** wprowadzono tymczasowe środki wyrównawcze (działanie pozytywne), które można przyjąć na podstawie tożsamości etnicznej we wszystkich obszarach chronionych ustawą, tj. w zakresie zatrudnienia, edukacji, opieki zdrowotnej, zabezpieczenia społecznego oraz dostępu do towarów i usług.

Jeżeli chodzi o skuteczne zwalczanie dyskryminacji, niemal we wszystkich państwach członkowskich odnotowano słabe punkty. Zwalczania dyskryminacji nie należy uznawać za odrębną politykę, lecz należy je włączyć w główny nurt wszystkich strategii. Szczególną uwagę należy przykładac do komunikacji ze społeczeństwem, w ramach której można promować korzyści płynące z różnorodności i jej społeczną akceptację. Ponadto państwa członkowskie muszą wykazać się wyraźnym przywództwem politycznym i dopilnować, aby na ich terytorium nie były tolerowane żadne przejawy rasizmu.

3.6. Zagwarantowanie wsparcia finansowego na rzecz zrównoważonych strategii

Integracja Romów stanowi długoterminowe wyzwanie. Strategie i środki ukierunkowane na integrację Romów muszą być zrównoważone w perspektywie długoterminowej. W unijnych ramach zachęca się państwa członkowskie do przeznaczania wystarczających środków z budżetów krajowych oraz do jak najlepszego dysponowania środkami międzynarodowymi i unijnymi.

W ostatnich latach nastąpił znaczny wzrost wartości środków finansowych, które państwa członkowskie przeznaczają na integrację Romów. Postępy pod względem zaangażowania i planowania są wyraźne, jednak nadal istnieją problemy dotyczące

wdrożenia. Państwa o dużych społecznościach romskich nadal borykają się z poważnymi wyzwaniami w zakresie wykorzystania środków unijnych. Waga problemów w obszarach jednej polityki i zależność między nimi wymagają zintegrowanego podejścia, łączącego inwestycje w zakresie zatrudnienia, kształcenia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa przy wykorzystaniu różnych funduszy.

W latach 2007–2013 nie wykorzystano w całości dostępnych funduszy UE na wsparcie integracji Romów. Istnieje wiele powodów: trudności w pozyskaniu krajowego współfinansowania i w łączeniu funduszy, zbyt złożone struktury administracyjne, brak zdolności administracyjnych i wiedzy eksperckiej, niewystarczające wykorzystanie pomocy technicznej na potrzeby wydatkowania funduszy UE oraz słaba współpraca między organami a Romami. Przyjęcie krajowych strategii integracji Romów stanowi wprawdzie istotny krok w kierunku zapewnienia ram dotyczących integracji Romów, doświadczenie uczy jednak, że konieczna jest dalsza poprawa w zakresie dostosowania ogólnych strategii i finansowania do strategii dotyczących Romów i ich finansowania w oparciu o lepsze monitorowanie wyników i skutków działań finansowanych ze środków UE. W stosownych przypadkach tego rodzaju zintegrowane podejście można dodatkowo wzmocnić, wprowadzając podejście terytorialne skoncentrowane na mikroregionach w najniekorzystniejszym położeniu.

W odniesieniu do okresu programowania 2014–2020 podjęto starania na rzecz wyeliminowania przedmiotowych braków, zapewniając przydział odpowiedniej części budżetu polityki spójności na inwestycje w kapitał ludzki, zatrudnienie i włączenie społeczne. Na lata 2014–2020 z funduszy strukturalnych i z Funduszu Spójności państwom członkowskim przydzielono 343 mld EUR.

Z powyższej kwoty co najmniej 80 mld EUR zostanie przeznaczone – za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) – na inwestycje w kapitał ludzki, zatrudnienie i włączenie społeczne. Zdecydowano, że w każdym państwie co najmniej 20 % EFS (w porównaniu z obecnym odsetkiem wynoszącym około 17 %), czyli około 16 mld EUR, należy przeznaczyć na walkę z wykluczeniem społecznym i ubóstwem. Ustanowiono również szczególny priorytet inwestycyjny dotyczący integracji zmarginalizowanych społeczności, takich jak Romowie. Osoby w niekorzystnej sytuacji, w tym Romowie, będą również korzystać z działań finansowanych w ramach innych priorytetów inwestycyjnych EFS ukierunkowanych na wczesną edukację na wysokim poziomie, ograniczenie wczesnego kończenia nauki i zapobieganie temu zjawisku, promowanie dostępu do zatrudnienia lub zwiększenie zatrudnienia młodzieży w ramach gwarancji dla młodzieży. Dla zapewnienia, aby udzielana w ramach EFS pomoc dotarła do docelowych beneficjentów, konieczne jest wcześniejsze wprowadzenie odpowiednich ram regulacyjnych i instytucjonalnych. Państwa członkowskie mogą poprawić jakość wydatkowania funduszy UE, dokonując wymiany najlepszych praktyk, prowadząc stały dialog z zainteresowanymi stronami oraz korzystając z ocen i uwag zawartych w badaniach naukowych.

Jeżeli chodzi o Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach priorytetu inwestycyjnego z zakresu celu tematycznego – promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją – dopuszcza się wsparcie

rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich. Z możliwości tej można skorzystać, aby kontynuować tego rodzaju zintegrowane rozwiązania mieszkaniowe na rzecz zmarginalizowanych społeczności, w tym Romów, jakie rozpoczęto w latach 2007–2013 w ramach finansowania z EFRR. Za sprawą pozostałych priorytetów inwestycyjnych, takich jak priorytety w obszarze infrastruktury zdrowotnej, społecznej i edukacyjnej, możliwe jest wspieranie inwestycji w sprzęt komputerowy, co pozwoli na wdrożenie powiązanych celów w zakresie integracji Romów, w tym na udział Romów w działaniach ogólnych. Istotne znaczenie może mieć również wsparcie z EFRR na rzecz miast przeznaczone na wyeliminowanie wyzwań demograficznych i społecznych w ramach zintegrowanych zrównoważonych strategii rozwoju miast.

Jako element mechanizmu uwarunkowań *ex ante* na potrzeby polityki spójności na lata 2014–2020 powinny funkcjonować ramy dotyczące integracji Romów w przypadku, gdy programuje się środki na integrację Romów. W ten sposób możliwe jest ustanowienie bezpośredniego związku między ramami polityki UE a finansowaniem ze środków UE oraz dążenie do uzyskania za sprawą danych funduszy możliwie najlepszych efektów.

W ramach prowadzonych z państwami członkowskimi negocjacji dotyczących umów partnerstwa Komisja dba o to, aby priorytety w zakresie finansowania przyszłych programów odpowiednio odzwierciedlały wyzwania dotyczące integracji Romów określone w europejskim semestrze. Ponadto, aby zwiększyć zdolności administracyjne i wiedzę ekspercką, państwa członkowskie mogą stosować globalne dotacje, powierzając zarządzanie elementami programu i ich wdrożenie instytucjom pośredniczącym, które posiadają sprawdzone doświadczenie praktyczne i wiedzę³⁰.

W szeregu państw członkowskich znaczna część zmarginalizowanych społeczności romskich zamieszkuje obszary wiejskie. W związku z tym Komisja poinformowała państwa członkowskie o istniejących możliwościach wspierania integracji grup w niekorzystnej sytuacji, w tym Romów, w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W ramach nieformalnego dialogu dotyczącego umowy partnerstwa i programów w okresie programowania 2014–2020, służby Komisji wezwały państwa członkowskie, których problem dotyczy najbardziej, do włączenia swoich krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów do dyskusji³¹.

Ponadto należy w pełni wykorzystywać możliwości finansowania w ramach programu Erasmus +³².

³⁰ Rozporządzenie (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. op. cit.

³¹ Państwa członkowskie wzywa się do zaproszenia krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów do uczestnictwa w grupach roboczych omawiających przyszłe programy rozwoju obszarów wiejskich, a także w przyszłych komitetach monitorujących takie programy.

³² W latach 2014–2020 budżet programu Erasmus + zwiększono o 40 % (tj. 14,7 mld EUR). W szczególności projekty z zakresu współpracy transnarodowej w ramach partnerstw strategicznych (akcja II) i przyszłych inicjatyw (akcja III) mogą przyczynić się do opracowania nowych, innowacyjnych podejść służących wyeliminowaniu wyzwań w zakresie kształcenia, z którymi borykają się społeczności romskie.

W ramach siódmego programu ramowego na rzecz badań naukowych i rozwoju³³ zapewnia się również dalsze możliwości zwiększenia spójności i opłacalności strategii w tej dziedzinie.

Bulgaria – przykładem inwestycji w zintegrowane lokalne strategie rozwoju jest gmina **Kawarna**. Gmina Kawarna zainwestowała w rozwój infrastruktury, zwiększyła dostęp dzieci romskich do wczesnej edukacji na wysokim poziomie i do opieki nad dzieckiem, ulepszyła edukację zdrowotną i współpracę z innymi miastami i prywatnymi pracodawcami w celu zachęcania do zatrudniania Romów. Dzięki dywersyfikacji zasobów, systematycznym działaniom i silnej woli politycznej władz miejskich uzyskano wyniki we wszystkich obszarach polityki (począwszy od poprawy jakości usług publicznych, zwiększania liczby osób zdobywających wykształcenie, obniżenia współczynnika umieralności, a skończywszy na wzroście zatrudnienia Romów zarówno w sektorze prywatnym, jak i w sektorze publicznym). Trwałość wyników zdołano zapewnić również dzięki wsparciu z europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, z których 3,1 mln EUR przeznaczono na inwestycje w infrastrukturę materialną i kapitał ludzki.

Hiszpania – w ramach programu operacyjnego EFS na rzecz walki z dyskryminacją kluczową rolę w integracji społecznej i zawodowej społeczności romskiej jako **instytucja pośrednicząca** w ramach programu odgrywa niedochodowa organizacja **Fundación Secretariado Gitano**. Wdrożenie programu za pośrednictwem organizacji niedochodowej w charakterze instytucji pośredniczącej okazało się kluczowe dla wydajnego i skutecznego zarządzania unijnymi środkami finansowymi, ustanowienia ścisłych, operacyjnych i długoterminowych partnerstw ze spółkami prywatnymi, elastyczności i dostosowania programu do nowych potrzeb społecznych oraz wdrożenia projektów z zakresu innowacji społecznych. Jeżeli chodzi o cały program operacyjny, liczba umów z podmiotami i organizacjami wzrosła do 1 400 aktywnych umów, z uwzględnieniem przedsiębiorstw poszukujących pracowników (71 %), administracji publicznej (20 %) i podmiotów trzeciego sektora (9 %).

Trwały sukces można osiągnąć tylko wówczas, gdy inwestycjom w zakresie kształcenia towarzyszą inwestycje w zakresie zatrudnienia i mieszkalnictwa, ukierunkowane wyraźnie, jednak nie wyłącznie, na społeczności romskie. Przyjęcie podejścia obejmującego wiele sektorów, zainteresowanych stron i funduszy (co ułatwia nowa generacja funduszy UE) ma kluczowe znaczenie dla integracji Romów. Jednocześnie, aby uwzględnić lokalne potrzeby i budować zdolności małych organizacji pozarządowych, należy zapewnić niekonkurencyjne możliwości finansowania małych lokalnych projektów. Należy promować globalne dotacje, szczególnie w państwach członkowskich o bardziej ograniczonych zdolnościach administracyjnych. W swoich umowach z państwami członkowskimi Komisja zachęca organy lokalne i przedstawicieli Romów do tego, aby już na samym początku nawiązywali współpracę w zakresie lokalnych strategii integracji .

³³ <http://romani.humanities.manchester.ac.uk/migrom/>

4. KRAJE OBJĘTE PROCESEM ROZSZERZENIA

W Europie mieszka około 10–12 mln Romów, w tym około 4 mln w Turcji i 1 mln w regionie Bałkanów Zachodnich. Romowie bardzo często padają ofiarami rasizmu, dyskryminacji i wykluczenia społecznego; żyją w skrajnym ubóstwie, nie mają wystarczającego dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji i szkoleń, odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia. Kraje objęte procesem rozszerzenia muszą zatem zwiększyć swoje wysiłki w celu dalszej integracji społeczności romskiej, w tym uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych, z których wielu to Romowie. Wykluczenie Romów nadal pociąga za sobą konsekwencje, tj. wzrasta liczba Romów, którzy decydują się na tymczasową migrację do państw członkowskich UE w ramach ruchu bezwizowego, co może mieć negatywny wpływ na liberalizację reżimu wizowego, będącą jednym z największych osiągnięć na drodze do integracji regionu Bałkanów Zachodnich³⁴ z UE. Komisja ściśle współpracuje z każdym krajem objętym procesem rozszerzenia w celu dokonania przeglądu postępów w realizacji zobowiązań na rzecz integracji Romów.

W latach 2007–2013 ponad 100 mln EUR pomocy przedakcesyjnej w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA) przeznaczono na wspieranie włączenia społecznego i integracji Romów w krajach objętych procesem rozszerzenia, w tym na poprawę warunków mieszkaniowych. Aby zwiększyć koordynację, skuteczność i widoczność wsparcia finansowego na rzecz integracji Romów w ramach nowego IPA II, dostosowane do potrzeb działania będą nadal finansowane ze środków odpowiednich programów krajowych z zastosowaniem podejścia sektorowego oraz w ramach globalnej koperty finansowej IPA („instrument integracji Romów”). Towarzyszyć temu będzie rygorystyczne monitorowanie prowadzone z udziałem rządów i wszystkich zainteresowanych stron, w tym społeczeństwa obywatelskiego.

Dążąc do wspierania wysiłków krajów objętych procesem rozszerzenia, Komisja:

- będzie nadal wspierać organizację krajowych spotkań podsumowujących seminaria na temat integracji Romów z 2011 r. i współpracować z każdym państwem w tym zakresie, a także rygorystycznie monitorować wdrażanie wspólnych ustaleń operacyjnych;
- zwiększy i lepiej ukierunkuje działania w ramach IPA II za pośrednictwem instrumentu integracji Romów w celu sfinansowania działań określonych w krajowych dokumentach strategicznych lub uzgodnionych podczas seminariów krajowych oraz zacieśnienia współpracy z podmiotami zewnętrznymi; finansowanie zostanie przesunięte z wsparcia na rzecz opracowywania polityki i tworzenia instytucji na działania, które mają bezpośredni wpływ na życie poszczególnych Romów, ze szczególnym naciskiem na edukację, warunki mieszkaniowe i włączenie społeczne;

³⁴

Jak zaleca Komisja, w czwartym sprawozdaniu w sprawie monitorowania sytuacji po liberalizacji reżimu wizowego w państwach regionu Bałkanów Zachodnich (Albanii, Bośni i Hercegowinie, byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii, Czarnogórze i Serbii), COM(2013) 836 final, zgodnie z oświadczeniem Komisji z dnia 8 listopada 2010 r.

- przyzna organizacjom pozarządowym nagrody za innowacyjne i udane projekty na rzecz integracji Romów.

Komisja będzie nadal ściśle monitorować postępy w krajach objętych procesem rozszerzenia w swoich corocznych sprawozdaniach z postępów oraz będzie wspierać kraje objęte procesem rozszerzenia w przekładaniu ich zobowiązań politycznych na rzecz integracji Romów na konkretne i trwałe działania w praktyce.

Zalecenie Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich jest istotne dla krajów objętych procesem rozszerzenia, ponieważ stanowi ono integralny element dorobku prawnego UE. Również kraje objęte procesem rozszerzenia muszą podjąć ukierunkowane działania w celu wyeliminowania różnic między społecznością romską a resztą społeczeństwa w dostępie do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkań, czemu powinny towarzyszyć strategie przekrojowe o szczególnym znaczeniu dla tych krajów, takie jak program wydawania dokumentów tożsamości, zwiększenie zaangażowania lokalnych i regionalnych organów oraz intensyfikacja dialogu z organizacjami obywatelskimi.

Unijne ramy w dużej mierze opierają się na Dekadzie Integracji Romów³⁵. Odgrywa ona bardzo pozytywną rolę w mobilizowaniu społeczeństwa obywatelskiego i umożliwia sprawne przechodzenie krajów objętych procesem rozszerzenia na unijne ramy. Znaczną wartość dodały również prace koalicji obywatelskich koordynowanych i wspieranych przez Sekretariat Dekady Integracji Romów.

5. WNIOSKI – DALSZE DZIAŁANIA

W unijnych ramach z 2011 r. ustanowiono proces długoterminowy. W ramach tego procesu niezbędne jest trwałe zaangażowanie polityczne wszystkich zainteresowanych stron na rzecz poprawy warunków życia Romów do 2020 r.

Pierwszym krokiem na tej długiej drodze było opracowanie przez każde państwo członkowskie krajowej strategii integracji Romów. Rozpoczęto już wdrażanie tych strategii.

Zgodnie z wytycznymi Komisji państwa członkowskie rozpoczęły wdrażanie wstępnych warunków strukturalnych niezbędnych do skutecznej realizacji ich strategii³⁶. Po raz pierwszy wszystkie państwa członkowskie UE wprowadziły w życie swoje strategie integracji Romów, a liczne projekty realizowane we wszystkich państwach członkowskich UE wskazują, że integracja Romów jest możliwa.

Drugi krok, mianowicie osiągnięcie wymiernej poprawy sytuacji Romów, będzie możliwy wyłącznie wówczas, gdy państwa członkowskie:

³⁵ Oprócz siedmiu państw członkowskich UE następujące kraje objęte procesem rozszerzenia biorą udział w Dekadzie Integracji Romów: Albania, Bośnia i Hercegowina, była jugosłowiańska republika Macedonii, Czarnogóra i Serbia.

³⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Postępy we wdrażaniu krajowych strategii integracji Romów*, COM(2013) 454 z dnia 26 czerwca 2013 r.

- wykażą wolę polityczną i determinację do pozostania na ścieżce, która umożliwi osiągnięcie oczekiwanych rezultatów w odniesieniu do Romów na poziomie lokalnym do 2020 r., oraz będą konsekwentnie wywiązywały się ze zobowiązań podjętych na najwyższych szczeblach politycznych;
- połączą prawodawstwo ze środkami politycznymi i finansowymi; usprawnią i wzmocnią struktury w celu zapewnienia skutecznej realizacji krajowych strategii integracji Romów, w szczególności pod względem zarządzania, współpracy z zainteresowanymi stronami i monitorowania. Struktury te muszą stać się stałym elementem krajowej administracji w nadchodzących latach;
- we współpracy z Komisją zapewnią monitorowanie i ocenę efektywności korzystania z dostępnych europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych zgodnie z odpowiednimi ramami prawnymi w zakresie zarządzania dzielonego;
- będą aktywnie uczestniczyć w pracach sieci krajowych punktów kontaktowych do spraw Romów oraz przyznają krajowym punktom kontaktowym do spraw Romów odpowiednie uprawnienia i zasoby;
- będą monitorowały postępy i informowały Komisję, w tym z uwzględnieniem corocznych sprawozdań Komisji.

Unijne ramy i zalecenie Rady w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich zapoczątkowały proces integracji Romów. Unia będzie nadal zapewniać przywództwo polityczne oraz udzielać praktycznego wsparcia na rzecz wysiłków państw członkowskich, w tym za pośrednictwem funduszy UE. Jest to jednak dopiero początek i rolę Komisji będzie dopilnowanie, aby państwa członkowskie nie ustawały w swoich wysiłkach. Komisja w szczególności:

- zapewni coroczne wytyczne polityczne w zakresie strategii „Europa 2020”, wydając w razie potrzeby zalecenia dla poszczególnych państw dotyczące Romów, oraz sporządzając sprawozdania z postępów w obszarach uwydatnionych w zaleceniu, które zostaną ocenione pod kątem konieczności dokonania przeglądu lub aktualizacji do dnia 1 stycznia 2019 r.;
- zapewni wsparcie metodyczne i zwiększy wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk za pośrednictwem sieci krajowych punktów kontaktowych ds. Romów;
- będzie nadal prowadzić regularny dialog ze społeczeństwem obywatelskim, wspierać organizacje pozarządowe działające na podstawowym poziomie za pośrednictwem projektu pilotażowego Parlamentu Europejskiego oraz angażować społeczeństwo obywatelskie w monitorowanie postępów;

- będzie zachęcać do korzystania z dostępnych funduszy UE³⁷ i zwiększy zdolność organów na wszystkich szczeblach do skutecznego korzystania z funduszy UE;
- zapewni wsparcie specjalne na poziomie lokalnym dzięki: ułatwieniu dostępu (za pośrednictwem internetu) do informacji na temat dostępnych funduszy UE przeznaczonych na włączenie społeczne; dokonaniu analizy potrzeb organów lokalnych w 8 państwach członkowskich pod kątem podnoszenia świadomości i współpracy międzynarodowej; oraz zwiększeniu ich zdolności administracyjnych;
- we współpracy z państwami członkowskimi oraz, w stosownych przypadkach, z innymi organizacjami, w tym z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym i Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju, opracuje na wczesnym etapie okresu programowania 2014–2020 inicjatywę służącą lepszemu ukierunkowaniu finansowania zintegrowanych działań ogólnych na rzecz integracji Romów. Na podstawie oceny doświadczeń zgromadzonych w tym okresie, Komisja zbada możliwości dalszej poprawy skuteczności i integracji wsparcia finansowego UE na rzecz integracji Romów po 2020 r., w tym za pośrednictwem specjalnego instrumentu.

Ponadto integracja Romów będzie również uzależniona od nieprzerwanych wysiłków romskiego społeczeństwa obywatelskiego na rzecz angażowania się w ogół społeczeństwa, a także od wspólnych działań wszystkich zainteresowanych stron, w tym organów lokalnych i regionalnych, organizacji międzynarodowych, środowisk akademickich, kościołów i sektora prywatnego.

Pierwsze lata wdrażania unijnych ram pokazują, że działania na rzecz integracji Romów zainicjowano we wszystkich państwach członkowskich. Powinny one stanowić podstawę podejmowania dalszych wspólnych wysiłków i osiągnięcia znacznych postępów do 2020 r.

³⁷

W tym poprzez sieć EUroma, zrzeszającą przedstawicieli dwunastu państw członkowskich, której celem jest zachęcanie do korzystania z funduszy strukturalnych w celu poprawy skuteczności strategii politycznych na rzecz Romów oraz propagowanie ich włączenia społecznego.